

UREDNISTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predel (Casella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglas po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto IX. — Štev. 5 (171)

UDINE, 16. - 31. MARCA 1958

Izhaja vsakih 15 dni

Huda ura političnih oblakov

Velike so numere, ki jih publicirajo žornali v Videmski provinci o številu delavcev - emigrantov, ki so šli v letu 1957 na delo v druge države.

Prek provincialnega urada za delo (Ufficio provinciale di lavoro) je dobito delo 6584 delavcev iz naše Videmske province, kar 18.139 pa je moralo samo poiskati delo v tujini s pozivi in contratti. Skupno je torej 24.993 delavcev šlo na delo v tujino iz Furlanije.

Cudimo se žornalom, kako hvalijo, da gre toliko ljudi drugam delat in da se je zato zmanjšalo število brezposelnih v Videmski provinci, da pošiljajo delavci z rimessami milijarde denarja domov in da država prišpara polno denarja, ker ji ni potreba postavljati prevelikega števila Cantierjev di lavoro za zaposlitev brezposelnih.

Ali so slepi ti žornali, da ne vidijo, kako so po Karniji, po Beneški Sloveniji nimir bolj prazne vasi, kako je nimir več praznih hiš, kako so drago plačane rimesse naših emigrantov z zdravjem naših delavcev, kako gredo proč od doma, iz Videmske province narbolj kvalificirani in zdravi delavci, ta-domä pa ostajajo starci, bolni in nekvalificirani ljudje.

Treba nekaj napraviti

Komaj štirinajst dni prej so isti žornali pisali, kako bi bilo treba nekaj napraviti, da bi se ustavilo emigriranje, kako je vsa

Videmska provinca v krizi in kako bo ostala zemlja pusta in na pol obdelana ter kako bo kmetijstvo še bolj propadalo brez sposobnih in močnih delavcev.

Posebno sedaj na pomlad, v marcu, ko gredo emigranti proč, ne bi smeli tako pisati in bi morali še naprej vztrajati na tem, da emigriranje ni zdrav, normalen fenomen, da bo morala država prav hitro nekaj napraviti.

Po sussidio drugam

Ceglih so volitve pred vratimi, ne bi smeli tako pisati, kot da je vse v najlepšem redu in da naj seveda ostane tako kot je bilo. Tako ne sme ostati; novi poslanci, ki jih bomo izvolili, morajo narediti konec sedanjim ekonomskim pogojim v Videmski provinci. Se v glavo nam ne pade, da bi mi hvalili hudo uro, točo ali mraz, ker so pridelki uničeni in bomo dobili državno sussidio. Glih tako sta ekonomska kriza in brezposelnost vse pomandrali kot huda ura, in je propadlo življenje, da se ne da živeti in hodimo zato drugam po sussidio, v druge države, na njive v mainerah, ker je toča iz domaćih oblakov, iz nesposobne hude ure naših politikov vse potokla.

Naj raje genjajo naši stregoni po žornalih in komičih s svojim zagovaranjanjem krize, ker če ne bo ratalo še hujše in bodo morali iti proč vse ljudje in ne samo ta narboljši delavci.

Naši ljudje v Kanalski dolini

Pred zadnjim vojsko so bili le bolj redki naši ljudje, ki so delali in služili svoj kruh v Kanalski dolini.

Skoraj vsi naši ljudje vedo, kje leži Kanalska dolina. Za tiste, ki bi tega ne vedeli, pa povemo, da imenujemo Kanalsko dolino tiste kraje, ki leže severno od Rezije: od Pontebe preko Lipalje vesi, Ukev, Žabnic, Trbiža in Kokovega do italijansko-austrijske meje.

Ti kraji so čisto drugačni kot naši: imajo lepe smrekove in bukove gozdove, po dolini travnike in polja, na katerih pa raste samo krompir in nekaj žita. Je pa tam dosti bolj mraz kot pri nas.

Turizem - trgovina - kmetijstvo

Turisti prihajajo v Kanalsko dolino najti kot k nam, ker imajo lepše hiše, velike zelene gozdove in visoke skalne gore. Ljudje zaslužijo v Kanalski dolini polno denarja od turistov, od gozdov, od miniere v Rablju, od trgovine z Avstrijo in nekaj tudi od kmetijstva.

Zdaj je gori polno naših ljudi: eni so stalno gori, drugi pa prihajajo na delo samo poleti. Največ je gori Rezijanov, ki trgujejo v Trbižu in na Kokovem. Nekaj naših ljudi dela v minjeri svinca v Rablju. Poprej so naši minatori dobro zaslužili, odkar pa je rudnik kupila od neke angleške dite neka italijanska kapitalistična družba Pertusola, so se pa materialne razmere za naše delavce zelo poslabšale. Kakor vserod po svetu po minjera, smo mi beneški Slovenci imeli na žalost v rabeljski minjeri po vojski že nekaj ranjenih in mrtvih.

Ravno pred vojsko so šli Nemci iz Kanalske doline, ker so verjeli Hitlerjevi propagandi. Po vojski so se le redki vrnilii, ker niso imeli kam iti. »Ente per la rinascita delle Tre Venezie« je kupil vse posestva tistih, ki so se izselili v nemško državo po kupčiji med Mussolinijem in Hitlerjem.

Zdaj živi v Kanalski dolini okoli 7.000 Italijanov, ki so se tu naselili, od kar spada ta dolina pod Italijo. Dalje živi tu okoli 2.000 domaćih Slovencev. Nemecv je ostalo samo nekaj stotin. Naših ljudi iz Beneške Slovenije je pa že toliko kot je Nemcov.

Naši so prijatelji z vsemi

Naši beneški Slovenci v Kanalski dolini žive v prijateljstvu z vsemi. Prijatelji so z Italijani, posebno pa s Karniemi, ki so prišli iskat semkaj isti kruh kot mi. Italijanske oblasti so tudi naklonjene na

RAVNATELJSTVO »MATAJURJA« OBVEŠČA, DA BO OBJAVLJALO BREZPLAČNO VSA POVPRASJAVA PO DELU IN ENAKE PONUDBE. S TEM BO NAS LIST PODPILAL BREZPOSELNE, KI NIMAJO NA RAZPOLAGO SREDSTEV ZA OGLAŠEVANJE IN KI UPATO, DA BI TEM POTOM MORDA PRIŠLI DO PRIMERNE ZAPOSPLITVE.

LA DIREZIONE DEL »MATAJUR« AVVERTE CHE PUBBLICHERÀ GRATUITAMENTE TUTTE LE RICHIESTE E DOMANDE DI LAVORO PER FAVORIRE I DISOCCUPATI CHE NON POSSONO DISPORRE L'EQUIVALENTE SOMMA PER LA PUBBLICAZIONE DELLA RICERCA DI UNA OCCUPAZIONE.



KRUOZE, kjer reka Ter pada v slapu in je prijetna izletniška točka.

Žalostne šolske in cerkvene razmere v Reziji

Raznarodovanje - glavna skrb političnih in cerkvenih oblasti

Lahko bi hodili iz kraja v kraj po vsej naši deželi in najbrže ne bi nikjer opazili toliko skrbki za raznarodovanje kot pri nas, za kar se moramo seveda »zahvaliti« stranki, ki ima v rokah oblast in pa videmski kuriji. Ti vedo, da je Rezija izolirana občina, ker jo je narača ločila s Kaninom in Muškim pogorjem od krvnih bratov in vedo tudi, da se je Rezija kljub temu jezikovno ohranila bolje nego nekateri drugi kraji Beneške Slovenije. Pri nas govorimo še vedno tako kot pred sto leti, pojemo rezijanske pesmi in tudi plešemo ob raznih prilikah karakteristično »rezijanko« (La Roseane), to je neke vrste kolo, ki ga spremljajo na »citre«, ki so značilno glasbilo Rezjanov.

Vse te podrobnosti niso znane mnogim Slovencem naše pokrajine, zaradi njih pa so zaskrbljeni demokristjanski krogovi in tudi videmski kurija. Da more tako biti sklepamo iz tega, ker so pričeli graditi v zadnjih letih po najbolj zakotnih vasicah kolosalne šole in otroške vrte. Semkaj nastavljajo učne moči iz Furlanije in celo iz notranjosti Italije, ki ne znajo niti besedice našega jezika. Ubogi malčki, ki niso veči učiteljevega jezika, ostanejo razočarani že prvi dan, ko prestopijo šolski prag. Starši so seveda primorani posiljati svoje otroke v te šole, ker drugih ni in poleg tega jim nudijo opoldne še krožnik »minestre« ali »pastasciutte«, ki je doma primanjkuje. Ta okusni krožnik mogoče storji pozabiti staršem in otrokom krvico, ki jim je delajo. Ni večje sramote kot je ta, da se z državnim denarjem, katerega prispevamo tudi mi Rezijani, raznarujejo naši otroci in dostikrat se jih uči tudi sovraštva do krvnih bratov, potem ko vemo, da republiška ustava v členu 6. pravi, da »Republika ščiti jezikovne manjšine s posebnimi predpisimi« (La Repubblica tutela con apposite norme le minoranze linguistiche).

O kuriji lahko povemo ravno toliko: vse župnije naše doline nimajo niti enega duhovnika, ki bi poznal jezik svojih vernikov. Pred vojno smo imeli duhovnika Pre Antonia Cramarja, ki je dobro poznal našo govorico in nam je celo napisal, seveda z imprimaturjem videmске nadškofije, katekizem na našem jeziku. Imeli smo še nekaj drugih slovenskih duhovnikov, a fašizem jih je pregnal. Videmski kurija ni vzelu do danes še nikakega ukrepa, da bi se povrnili slovenski duhovniki in niti ni poslala semkaj nobenega, ki bi le količaj poznal naš jezik. Nasprotno, lahko rečemo, da se nekateri duhovniki, ki so prišli k nam po vojni, zgražajo nad nami, če pravimo, da smo Slovenci. Kaj ni Cerkev, universalna?

Naši ljudje imajo pravico, da se jim da možnost izobraževanja v jeziku, ki ga razumejo, to je v slovenskem, in to pravico nam jamči tudi ustava. Dolžnost oblasti je torej ta, da pošljejo k nam učiteljstvo večje slovenskega jezika, saj kolikor nam je znano, ga ne manjka v naši deželi »Friuli-Venezia Giulia«. Tudi dolžnost kurije je, da nam vrne slovenske duhovnike, ki jih je razkropila po Furlaniji.

V vse naši občini je 8 osnovnih šol in 7 otroških vrtev. Te šole obiskuje približno 360 otrok, nastavljen je pa samo en učitelj domaćin, seveda kot italijanski učitelj. Ostali učitelji, ki jih je kar 20, so vsi tujci, ki ne razumejo naših otrok. Otroci seveda zelo trpijo pri pouku, ker ne dojemajo razlage kot italijanski otroci in zato so uspehi porazni. In ne samo to, pri tem trpi otrokova duševnost, ker je prav ta doba njegovega duševnega razvoja.

Pouk v materinščini je torej ne samo pravica, ki nam je zajamčena po ustanovnih predpisih, ampak tudi človečanska pravica. Naj bi zato oblasti popravile te krivice, ki predstavljajo v naši dobi veliko sramoto za državo, kateri pripadamo. Morda mislimo, da bi z zanikanjem teh pravic rešili Italijo? Ne, ne bodo je rešili na ta način, nasprotno, oškodovali jo bodo, ker so ji preprečili, da bi bila pravična s svojimi državljeni drugega jezika.

G. Možnik

I Sindaci dei Comuni del Friuli lottano concordi per il benessere dei loro amministratori. I nostri amministratori, invece, non muovono un dito a favore della nostra popolazione che vive nella più squallida miseria. Noi, per quanto che possiamo, da queste colonne ne sosteniamo la causa delle nostre genti.

Chiediamo in conseguenza agli Sloveni del Friuli:

AIUTATECI!
ABBONATEVI!
RIABBONATEVI!

Noi abbiamo invitato i nostri amministratori comunali ad essere con noi; a precederci, anzi, nella battaglia per la rinascita economica delle nostre valli abbandonate e saremmo lieti, molto lieti, se dalle loro bocche si levasse una voce unisona a favore degli interessi della nostra terra.

Ma sono quasi dieci anni che invano ripetiamo questo invito. Anzi, costoro si servono della stampa, a noi avversaria, per muovere attacchi personali ai nostri redattori.

Gli attacchi personali non ci ledono. Non interessano il nostro pubblico e tanto meno la Slavia Friulana, nè abbiam spazio e tempo da sprecare. Il problema è un'altro. Da noi non si fa nulla per sollevare la nostra gente dalla miseria. Chi vuole guadagnare un pezzo di pane, deve fare fatiche e bussare alla Francia, Belgio, Kanada ecc. La nostra terra si sta spopolando.

Non possiamo quindi che ripetere agli Sloveni della Slavia che l'unico giornale che difende i loro interessi ed i loro diritti è il »MATAJUR«.

SLOVENI DELLA SLAVIA!

Siate quindi solidali con noi, aiutateci in questa dura battaglia. Dateci i mezzi per potervi difendere, perché siamo rimasti soli a poterlo fare!

Zupani občin Furlanije se složno borijo za dobrobit svojih občanov. Naši upravniki, pa na žalost, ne ganejo niti s prstom v korist naših ljudi, ki žive in zelo slabih gospodarskih razmerah. Mi branimo potom našega lista, seveda v kolikor nam je to mogoče, interese našega ljudstva in zato naprošamo beneške Slovene:

DA NAM POMAGAJO,
DA SE NAROČE NA NAS LIST IN
DA PORAVNAJO NAROČNINO!

Ze večkrat smo nagovarjali naše občinske upravnike, da bi nam stali ob strani, da bi hodili pred nami v borbi za gospodarski preporod naših zapuščenih dolin in hribov. Veseli in zelo zadovoljni bi bili, ce bi prisla iz njihovih ust soglasna beseda v prid interesov naše zemlje.

Preteklo je skoraj deset let, da zmanj pošiljamo ta poziv. Nasprotno, ti se poslužujejo nam nasprotnega tiska, da osebno napadajo naše urednike.

Osebni napadi nam ne škodujejo, ker ti ne zanimajo naših ljudi in še manj našo ubogo Beneško Slovenijo in razen tega mi tudi nimamo prostora in niti časa, da bi jim odgovarjali.

Za naše ljudi ne skrbi nihče, da bi jih potegnil iz revščine. Kdor si hoče zasluti skromen košček kruha, ta mora trkat na vrata Francije, Belgije, Kanade itd. Posledica tega je, da se naše vasi vsako leto bolj izpraznujejo.

Drugega nam torej ne preostaja, kot da ponovimo Slovencem Beneške Slovenije, da je »MATAJUR« še edini list, ki brani njihove interese.

BENEŠKI SLOVENCI!

Bodite zato solidarni z nami in pomagajte nam v tej težki borbi. Podpirajte nas, da Vas bomo lahko branili, ker smo ostali samo mi, ki lahko to storimo.

CEDAD

ASFALTIRALI BOJO CJESTO
CEDAD-MANZANO

Kakor znano, je Manzano zlo važen center Furlanije zavoj svoje dobro razvite industrije stolou. Njegovo najbliže tržno središče je Cedad, do katjerega pa vodi zlo slaba cesta, posebno u dažunem času je usa jamasta. Komun Cedad an Manzano sta zato nardila par governu prošnjo, da bi jim dali posojilo za asfaltiranje te važne ceste. U tjem dneh je paršu pozitiven odgovor; »Cassa Depositi e Prestiti« bo dala za to javno djelo 65 milijonu lir. Djela se bojo začela u kratkem an takuo bosta tud ta dva važna centra povezana z dobro asfaltirano cesto. Tu je zlo važno, ker spada ta cesta u obmejni pas, skozi katjerega se varši mali obmejni promet.

NESREČA NE POČIVA

Anton Florjan iz Podbonesca je padu u bližini doma an si par padcu zlomu



levo ramo. Ozdravu bo u 40 dneh.

Alojz Novak iz Tipane se je močno udaru u koljeno, ker je padu, kar e nosu gnoj na njivo. Ozdravu bo u dvjeh tjdinah.

Attilio Squarzon iz Tavorjane je padu kajšnih štir metre globoko, ker se je udru piul an se močno poškodovu po usem telesu. Mjedhi so izjavili, de je njegovo stanje resno, ker si je pretresu tud mogane.

Usjem ponesrečencem želimo, de bi hitro ozdravili.

BRDO**Kaj no plačuvajo naše fameje fogatika**

(Kontinuacion od prejšnjega numerja)

BRDO:

Battoia Italijo 2.160, Battoria Lino (Kok) 1.800, Bertoldi Gvido 1.980, Bobbera Ana uduova Mizza 800, Bobbera Antonin (Bubuin) 1.980, Bobbera Dužulina 800, Bobbera Ema 2.160, Bobbera Gi-no 2.349, Bobbera Zef 800, Bobbera Marija 2.160, Bobbera Marija uduova Vizzini 1.080, Bobbera Marija (Čizarin) 800, Bobbera Regina (Sturelca) 600, Bobbera Terzina (Čizarin) 2.160, Campagna Adriano 2.700, Cerno Avguštin (Nanič) 2.520, Cerno Fiorindo 2.520, Cerno Zef (Penc) 1.440, Cerno Zef (Černič) 2.160, Cerno Rihard 2.340, Cerno Graziano 2.340, Cerno Leonard 1.440, Cerno Lino 2.520, Cerno Oliva uduova Bobbero 2.700, Cerno Rino 2.700, Cerno Ernesta 2.160, Cher Alfred 3.600, Cher Eliza 1.260, Cher Žvan (Kambulič) 1.440, Cher Žvan (Menon) 3.600, Cher Zef 2.700, Cher Peter (Medaljč) 1.720, Cher Regina 600, Cher Terezija an sestre (Garzun) 1.800, Cher Terezija 1.440, Cher Terezija uduova Sinicco 2.160, Cher Valentin (Minon) 1.800, Conoscenti Roberto 2.700, Cragnolino Pavel 2.160, Cragnolino Peter 3.600, Crapiz Avgustin uduova Del Medico 1.800, Culeto Fortunat (Kontin) 1.800, Culeto Zef (Kulet) 3.240, Danesin Arcangelo 2.700, Debelež Angela (Beponka) 600, De Giglio Anton 2.700, Del Medico Garibaldi 1.800, Del Medico Regina (Kuska) 600, Di Lenardi Luigi (Kok) 3.060, Fratte Domenik (Bec) 1.620, Lendaro Angelina uduova Sinicco 2.700, Lendaro Katerina uduova Bobbera 2.700, Lendaro Žvan (Žvaldin) 2.160, Lendaro Marija (Orestavica) 800, Marchiol Ana uduova Cher 2.160, Micolis Amabile uduova Bobbera 2.880, Micottis Ana 1.440, Micottis Gemma 1.440, Micottis Marija Eufrasia 2.520, Micottis Mikelinha uduova Sinicco 5.050, Mizza Žvan (Čuk) 1.800, Mizza Žvan (Culo) 2.340, Mizza Luigi (Mihijelič) 2.880, Mizza Regina (Blažja) 1.860, Mizza Serafina por. Bobbera 1.980, Mizza Terezina an sestra 600, Mizza Valentijn an žena 2.700, Molaro Luigi (Kopič) 2.880, Molaro Marija uduova Del Fabbro 1.800, Moro Agata uduova Sinicco 2.340, Moro Dominika uduova Mizza 1.080, Moro Zef (Balčok) 2.160, Mucchino Malfa uduova Culeto 2.700, Mucchino Regina uduova Cher 1.620, Mussari Gregorio 2.520, Muzzolini Modesta 1.260, Neri Carlo - komandan karabinerjev u Brdu 4.340, Pascolo Luigi 3.600, Pasculli Gaetano - Karabiner 2.700, Peo Fortunat (Pircin) 2.520, Saro Carmine - Karabiner 2.700, Sinicco Abramo 1.440, Sinicco Avgust 5.400, Sinicco Bruno 2.160, Sinicco Donato Severino 2.880, Sinicco Žvan 4.340, Sinicco Žvan (Pisunič) 1.800, Sinicco Mario (Bilin) 2.520, Sinicco Olga por. Molaro 1.800, Sinicco Oneglia por. Debelež 2.340, Sinicco Palmiro (Marenč) 1.800, Sinicco Peter (Dolič) 5.400, Sinicco Rozalija (Bilin) 1.440, Sinicco Sante (Bagin) 6.510, Sinicco Terezija (Poglav) 700, Sinicco Virginij 4.340, Tomasino Gvido 2.160, Zaccomer don Francesco Mario - ospot bardski - 2.700, Zulli Alfredo - karabiner 2.700.

ZAVRH:

Culeto Angela pok. Žvana 600, Lendaro Amabile 2.880, Lendaro Zef (Giano) 800, Lendaro Ida uduova Longo 800, Lendaro Peter 3.060, Lovo Agnese 2.700, Lovo Aleksander 1.800, Lovo Katerina (Falcona) 800, Lovo Elisa 1.440, Lovo Žvan 2.880, Lovo Giulio 800, Lovo Zef 2.160, Lovo Gverino 2.520, Lovo Guglielmo 2.880, Lo-

»MATAJUR«**MATAJUR****SV. PETER SLOVENOV****Mali obmejni promet februarja mjesca**

Mjesca februarja je bluo preko obmejnih bloku u Beneški Sloveniji 10.293 prehodu. Skozi obmejni blok u Stupci je bluo iz italijanskega kraja 1.292 prehodu, iz jugoslovanskega pa 4.857; skozi blok u Učji (komun Rezija) iz italijanskega kraja 50, iz jugoslovanskega 188; skozi Most na Nadiži (Ponte Vittorio) iz italijanskega kraja 74 iz jugoslovanskega

1.402; skozi Polavo par Ceplatiščih (komun Sovodnje) iz italijanskega kraja 100, iz jugoslovanskega 768; skozi Solarje par Dreki iz italijanskega kraja 168, iz jugoslovanskega 540; skozi Klinac iz italijanskega kraja 108, iz jugoslovanskega 148; skozi Mišček iz italijanskega kraja 108, iz jugoslovanskega pa 348 prehodu.

Skozi Robedische, ki je sezonski blok za kmete dvolastnike, pa so bili iz italijanskega kraja 4 prehodi, iz jugoslovanskega pa 138.

Mjesac februar je bio kratek an marzu a usedno se je varšu promet skozi use bloke sorazmerno kar dobro. Troštamo se, de bo sada na pomlad še bujosi.

NEME**POZABJENE GORSKE VASI**

Črnea, Gorenje, Dobje, Krnica an Vizont, pet gorskih vasi, ke tu našim komune ne ne vjedó zanje. To je rat vidati kakšne ceste, ki no vodijo tu te vasi an zat usaki človek u se če preprati te resnice.

Souse to re za Neme oljepšati. Sedež od komuna nou, azili, škuole, ašfaltane ceste no krase naš komunski center, gorskim vasem še no mar pjeska posuti po njih cestah no ne durájo. Dan dobar tratament non nam riservajo naši ministri, anu zat no bi tjeli pretendanti, ke ve spet votajmo zanje. Tele bot so se presneto zmotili, judje so odrpri oči an to ne bo več tekaj facilo jejeti tu njih lač z obečami. Tega e se žej persuadu demokriščian Pelizzo, kar e paršo tu naše vasi, zak' u nje majedan šou ga poslušat.

SV. LENART**KONTRIBUT ZA VODOVODE**

Ministrstvo za javna dela (Ministero dei Lavori Pubblici) je pred dnevi sporočilo našemu komunu, da bo dalo 6 milijonu lir za popravilo vodovodov. Troštamo se, de bojo z djeli prece začel an de bojo do poljetja popravili zarjes use vederbane vodovodove.

Več skarbi za Landarsko jamo

Te dni je novica, da razpada starodavnca cerkvica u Landarski jema, vzemirila neštete zgodovinarje an use ljudi, ki poznojajo ta kraj. Razni žornali an tud radio so govorili o tej nekdanji »Forteza degli Slavi«, katjeri donas preti nagobnost, de se podpare, ker so se začeli zidovi cerkvice, stopnice an drugo krušti. Zob časa, ki je neusmiljen tudi za dragocene »monumente«, jo je začeu razjedati an akor pravijo, bo težku ohraniti ta naši starci monument.

Landarska jama pa ne uzbuja atencion samo zgodovinarjem, u ta kraj prihaja tud nimir dosti turistu iz bližnjih an oddaljenih krajev, ker leži u zlo ljepem kraju. Vas Landar leži na malo uzdignjenem an precej strmem brjevu, od koder se pru lepuo vidi po usej dolini.

Doužnost kompetentnih oblasti, predusem oblasti našega komuna bi bla zatušta, de poskarbijo za popravilo tega našega »monumenta«, ker drugače je nagobnost, de bo Landarska jama obstojala za naše potomce samo u legendah. Tuš bi bluo pa zarjes velika škoda, ker usi smo vezani nanjo z zgodovinskimi dogodki, ki so se odigravali v starih časih na naši zemljì.

Vanac Landarski



OLTAR CERKVICE SV. IVANA v Čele v Landarski jami, nekdanji trdnjava beneških Slovencev.

SREDNJE**OBUPU JE NAD ZIVLJENJEM**

Pretekli teden je zlo pretresla uso našo okolico žalostna novica, de se je ustrje lu 33 letni Anton Černetič iz Černetičev. Mladi mož je imel že več časa boljezen vartritec an je obupu, ker je mislu, de ne bo ankul več ozdrav. Kar so domači začuli strel, so mu hitro parsocil na pomuoč an poklacial mjidhi, kar pa ni nič pomagalo. Kugla mu je šla skozi glavo an je bio sobit martu.

TAJPANA**DVJE NOVI TRGOVINI**

Hvala odprtju malega trafika od kunkina je naš komun, posebno Platišče an Prosnid, kambju svoj videz. U naše vasi hodi zadnje čase dosti judi iz Breginjskega kota prodajat svoje pardelke an nakupovat drugih reči. Usak mjesec to jih pride več kot 2.000 an tuš to parnaša sevjeda u našo okolico nekoliko benesija. U teku dnega ljeta so odprli u našem komunu kar dvije novi trgovini: eno u Platiščih z manufakturami, drugo pa u Prosnidu, ki prodaja malo usega. Po uparh tega parhajo usako soboto an nedajo u naš kraje razni trgovski ambulanti, de tle prodajajo suo roubo.

Zarjes škoda je, de ne vozi iz Breginja k nam avtobus, ker itako bi se numer prehodu čez kunkin sigurno podvojil. To zna biti, ke čas u če parnesti še tu.

KADA U CE MJETI DEBELEŽ VODOVOD

Na je zarjes na velika vergonžja, ke Debelež u njema še vodovala, posebno če ve pensamo ke na teče jušo čez Debelež karnajski vodovod, ke u daje pitno vodo usjem komunom oku Tržizma. Debelež no muorejo doperati vodo naraunost iz potoka, ke to se kapi, ke ta voda na more beti zdrava.

U našjem komunu tega majedan u ne vidi an zatušo se uprašambu kušo no djelajo naši polhavarji. A so bli votani za braniti naše interese, ali za djetati koj numer? Jušo to bi tjelo beti, ke na pridi tu Debelež kaka sanitetna komisija, ke na vidi kako vodo no muorejo tu te vasi piti.

KONTRIBUT ZA TIJAPSKE VODOVODE

Ministrstvo za javna dela (Ministero dei Lavori Pubblici) je dodelilo našemu komunu 17 milijonu lir za napraviti nove an popraviti stare vodovalove (akuedote).

Z djeli no bi muorli začeti že tale mjesac. Dali so tud 1.500.000 lir za kantjer, ki u djela cjesto Krnhta-Viskorša.

GORJANI**U BREGU BO ZASVETILA ELEKTRICNA LUČ**

Zvjadali smo, ke »Cassa Depositi e Prestiti« ne decidiča dati našemu komunu prešit (mutuo) 3.700.000 lir za parpejati električno luč u vas Breg. Naši judje so dougo čakali, de bi bla uslišana njih prošnja, no an parčakali so. Djela no če začeti čez teden, kar to bo kopno, takole so povjedali almanjuk ta na komunu. Itako no če še tu Bregu zmetati stare smardljive lampione na petroljo ta na čaščat za rikord.

PODBONESEC**ZA CJESTO KAL - CRNI VRH**

Tele dni smo zvjadali, de se bo naprej djelala cesta, ki bo pejala iz doline Nadže u Črni vrh skozi Kal. U ta namjenje je governo dali našemu komunu 15 milijonu lir. Troštamo se, de bojo z djeli sobit začel, saj gremo pruoti pomladni, denar je pa tud že siguren.

NOU SVET »CASSE MUTUE« ZA KMETE

Preteklo nedejo so se vršile u Podbonecu volitve za nou svet »Casse mutue« za kmete. Za svetovalce (konsilirje) so bili izvoljeni: Birtič Emil, Pierič Jožef, Strukl Eligio, Zorza Jožef, Sturam Alojz, Kamunjaro Rihard, Birtič Ivan, Černoja Anton, Cedermac Anton, Dobroljub Avgust, Hvala (Qualla) Angel, Gubana Feliks, Birtič Viktor, Cenčič Mario an Manzini Jožef.

Za nadzornika (sidaci) sta bla izvoljena Birtič Gino an Blazutic Dino; za pomočne nadzornike pa Cenčič Aleksander an Dobroljub Ennio.

Nekaj drobnih vesti iz naše zgodovine

Pred vič kot sto leti so imeli vsi Slovenci en sam žornal, in sicer »Novice«, ki so štampale v Ljubljani. Takrat je le malo ljudi znalo brati in pisati in niso tudi »Novice« imeli niti toliko naročnikov za vse Slovence skupaj, kolikor jih ima danes samo naš »Matajur« za Beneško Slovenijo.

Interesantno pa je, da so »Novice« pred sto leti brali redki abonenti povsod, kjer žive ljudje, ki govore slovenski: na Štajerskem, na Primorskem, pri nas v Beneški Sloveniji, ki je bila takrat pod lombardsko-beneškim kraljestvom. Mi beneški Slovenci smo imeli pred sto leti en skupen žornal z vsemi ostalimi Slovenci.

Pod lombardsko-beneškim kraljestvom

L. 1855 je pisal v št. 50 »Novice« neki Andrej Komel iz Špetra Slovenov, da bo cesarska distriktna komisija svoja uradna opravila v slovenskem jeziku opravljala. Buoh daj, da se to zgodi. Od takrat je preteklo že 103 let in še nimar se ni uresničilo upanje starega Andreja Komela, ki že davno leži na Špetrskem britoru. Tudi pod Avstrijo do l. 1866, do Zedinjenje Italije, nismo imeli mi beneški Slovenci nobenih uradnih opravil v slovenskem jeziku. Tudi takrat pod avstrijskim lombardsko-beneškim kraljestvom nismo imeli mi nobenih narodnih pravic. Ostali Slovenci pod Avstrijo so imeli neke pravice, mi beneški Slovenci pa nobenih, pa čelegih je isti avstrijski cesar Franc Jožef nosil isto cesarsko krono vse do Piemonta. Že takrat so postrani gledali v našem lombardskem kraljestvu, če je prišla kakšna redka slovenska knjiga z onstran Soče k nam. V avstrijskih časih so imeli v Vidmu in drugod vso administracijo v rokah takšni italijanski uradniki, ki so držali za Avstrijo in ki so zbežali, ki je prišla k nam Zedinjena Italija. Ti italijanski uradniki pa so bili vseh takšni italijanski nacionalisti že takrat, da niso dali nobene narodne pravice nam beneškim Slovencem.

Udrušvo slovenskih duhovnikov

Pred vič kot 31 leti se je spet spravil nad slovenske duhovnike v Beneški Sloveniji neki laški publicist, in sicer prof. Giovanni Lorenzoni. Bil je učen profesor in je rad pisal pesmi in štorije v furlanskini. Po prvi svetovni vojni se je rad potkal po slovenskih krajinah okoli Soče, v Tolminu, Kobaridu in Bovcu. Napadal je, čeravno Furlan, slovensko inteligenco. V oktobru 1926 se je spravil v nekem takrat fašističnem listu na slovenske duhovnike v Beneški Sloveniji, če da imajo svoje društvo brez dovoljenja videmškega nadškofa. Ti so mu pa odgovorili, kakor je zasluzil: Mi slovenski duhovniki iz Beneške Slovenije imamo svoje društvo slovenskih duhovnikov. Pravila našega društva je pregledal, potrdil in pripovedil videmski nadškof. Delovanje našega društva je nimar v interesu slovenskega društva in italijanske države, ki mora gledati, da so tudi italijanski državljanji

s slovenskim maternim jezikom zadovoljni. Nas patriotizem ne bo učil prof. Lorenzoni, ki se je med vojsko skrival nekje po vojaških uradih, globoko zadaj v reto terri. Od nas slovenskih duhovnikov v Beneški Sloveniji je bilo 50% mobiliziranih med vojsko po trinceah. Dva sta pada, trije so postali oficirji in šest jih je bilo vojnih kapelanov. Mi smo storili svojo dolžnost in zato mora tudi država napraviti svoje do ljudstva ter mu dovoliti, da mu bomo pridigali in govorili z njim v domaćem slovenskem jeziku.

Novi Lorenzoni

V Beneški Sloveniji se nimar morajo krivične stvari nasproti nam beneškim Slovencem ponavljati. Svet se je našel po 31 letih neki novi Lorenzoni, ki ima pa slučajno ime Manzano. Tudi v drugi vojski so se naši ljudje žrtvovali za Italijo in ko so bili vojaki, niso gledali na mataste fašistične načrte, ampak vseh izpolnili svojo državljanščino dolžnost od vroča Afrike pa do mrzlega Dona. In za lon nam hoče novi Lorenzoni, da ne bi smeli rabiti slovenščine v cerkvi in ne v javnem življenju.

Rezijanski priimki pred 50 leti

Pred 50 leti so imeli Rezijani nekaj slovenskih priimkov (cognomi), naravnih part pa italijanske. Slovenski priimki so bili taki, kot dandanašnji: Kos, Šega, Močnik, Letič, Puška, Bolac in drugi. Italijanski priimki pa so bili: Barbarini, Beltrame, Bortolotti, Buttolo, Chinnese, Clemente, Colombo, Colussi, Copetti, Di Battista, Di Floriano, Di Lenardo, Foladore, Fontana, Forgianini, Giusti, Longhino, Madotto, Martini, Marzocco, Micelli, Negri, Pinzani, Paletti, Perisutti, Rusconi, Tosoni, Venturini, Valente, Zanetti.

Po 50 letih se je marsikaj spremenilo, ker sta bili vmes dve vojski. Nekateri priimki so izginili, ker so izumrele nekatere družine, novih priimkov pa je prišlo le malo zraven.

Priimki so imeli stari Rezijani tudi še

pred sto leti skoro največ italijanske. Ljudje se sprašujejo, odkod so te primke dobili? V prav starih časih ljudje niso še imeli priimkov, ampak samo krstna imena in zmerjanje, kakor se pravi po domače pri hiši. V Reziji so bili in so še skoraj vserod samo domači slovenski hišni nazivi: Arnej, Belotič, Bilač, Biskič, Bizjak, Brčac, Čeh, Drikac, Golida, Jurij Hludjac, Hudičan, Kalac, Kec, Kovač, Kozač, Krokač, Kudulič, Kukec, Kukič, Kulav, Kuluč, Lipa, Lizac, Martinec, Medic, Moc, Munih, Pidrač, Pakič, Patuh, Peč, Polh, Preslica, Rep, Ronk, Starac, Sirokac, Šiš, Supelj, Urša, Voglič, Vojsavac, Zabelinkič, Zdraš.

Avtrijski italijanski uradniki

Pod beneško republiko so imeli Rezijani samo svoja krstna imena in imena kakor pravijo pri hiši. Priimkov pa še niso poznavali. Ko je Napoleon premagal Benetke, je zasedel teritorije Beneške republike in po izgonu Napoleona na otok Sv. Helene je dobila Avstrija vso zemljo Beneške republike. Avstrijski uradniki v novem lombardsko-beneškem kraljestvu so začeli vpeljavati vserod in tud v Reziji priimke zaradi anagrafov, ki so jih pisali in vodili takrat župniki. Ker ni bilo priimkov, so se moralni za vsako družino izmisliti priimke. Ker pa so bili vsi ti avstrijski uradniki pravzaprav večinoma Italijani v avstrijski službi, so naročali župnikom za Rezijane takšne priimke, kakršne so poznavali po italijanskih mestih. Tako je dobila večina Rezijanov in tertijskih Slovencev italijanske priimke. V Nadiških dolinah pa je že bilo nekaj slovenskih uradnikov v občinah in pri cesarsko-avstrijskem civilnem komisarju v Špetru Slovenov, ki so pri izbiranju priimkov kar dajali domača hišna imena.

Vsi Rezijani: tisti s slovenskimi priimki, kakor tudi oni z italijanskimi so pa naši dobiti Slovenji, ki so ponosni na svojo rezijansčino, na ta prelep zamotani dialekt slovenskega jezika, ki bo zavoljil ljubezni Rezijanov do svojega jezika živel še stoletja, ko morda ne bo več drugih močnejših jezikov.

Priimki so imeli stari Rezijani tudi še

Furlanski dialekti

Po študijah italijanskih znanstvenikov G. I. Ascolija, C. Tagliavini, C. Battistija in Francescata ter na podlagi spisov Accademia udinese di scienze, lettere ed arti ter po razpravah nemškega profesorja T. Gartnerja bi imel furlanski jezik naslednje dialekte:

1. Obrobni dialekt okoli Forni di Sotto in Sopra, Erto, Claut in Cimolais ter dialekti zahodno furlanskega prehodnega pasu iz »veneto« v furlanščino.

2. Centralni furlanski dialekt okoli Vidma, okoli katerega so razvrščeni vse furlanski dialekti od Vidma do morja.

3. Goriški tip, ki se razlikuje od videmškega po svojih končnih samoglasnikih in ki se govorji na trikotnem ozemlju Gorica-Oglej-Tržič-morje.

4. Zahodni tip furlanskih dialektov med

predalpami Tramontine, Maniago in Spilimbergo.

5. Posebni tip dialektka, ki se govorji v gricjevju okoli S. Daniela in izgovarja samoglasnike kot v ravnini in soglasnike približno kot v Karniji.

6. Stevilni karnijski furlanski dialekti, ki so različni od ene do druge izmed številnih karnijskih dolin. Dostikrat se pa vrste različni karnijski furlanski dialekti v eni sami dolini, zlasti če so vmes naranje ovire: soteske, prepadi, slapni skoki, gozdovi itd. Glavni karnijski furlanski dialekti so bili: dialekt okoli Pesarijs, dialekt okoli gornjega Degana (Forni Avoltri), dialekt Paluzze, dialekt Tolmezza, dialekt od Humina do Kluž in končno dialekt, ki ga govorijo ob zgornji Beli do Pontebe.

Potokar, ki se je ves čas zadrževal, je zagorel kot slama. Pogovor je bil z zadnjimi besedami, h katerim se je Skubin zatekel v zadregi, zašel na nevarna tla. Previdnejši bi bil molk, vendar se ni mogoč več brzdati.

»Mi nič ne pozabljam,« je reklo ostro.

»Ti na marsikaj pozabljaš. Po tvojem bi se ne smeli ustavljati zlu? Tudi pokorščina i a svoje meje. Ako ti ukažejo začati cerkev, ali jo bo začgal? Ali jo boš? To je pa hujše, ti pravim!«

Dvema gospodarjem ne moreš služiti. Ti le storji po svoje, sam boš odgovarjal. Nam se ne bo treba zagovarjati pred Bogom, kakor se bodo morali tisti, ki so to zakrivili. Odgovarjali bodo, odgovarjali, le verjem!

Giovanni Skubin je molčal, si prizgal novo cigareto in se zagledal nekam v steno. Cedermac je se ves zagledal vanj, ki se mu je obraz prestreljal spreminjal v mračni svetlobi nastajajočega večera. Saj ni bilo prvič, da se je tako zagledal vanj, kakor da hoče razrešiti neko uganko. Po materi sta si bila v oddaljenem sorodstvu, kot dijak je bil ves nepreračljiv in nemiren, njegovi pregrški so biti take narave, da so vzbujali skrb in bolečino. To vihrost je Cedermac dobrohotno pripisoval mladosti. Se bo že unesel. Pa se ni. Storkat ga je učil; poslušal ga je, vetrnjak, a se je nato vselej obrnil po močnejši sapi. Bil je kot goba, željno je vscraval vna-

je vplive. Zadnje čase so mu o njem prisli čudni glasovi na uho; menda je to slutil in se ga je izogibal. Med tovariši ni bil priljubljen; ta dan ga niso smeli prezreti, ker je bil bližnji sosed... Ko ga je videl tako osamljenega, vase zakrnjenega, ki je venomer otrinjal cigaret, se mu je zasmilil.

»Zvan! Zakaj te nič več ni k meni?«

mu je ponudil besedo.

»Saj nikam ne hodim.«

»Nikoli te ni doma,« je Potokar dvignil prst. »Otroke nosijo k meni h krstu.«

»Le enkrat se je to primerilo.«

»Zmeraj si v mestu. Ali nisi?«

Zdelo se je, da je Skubin za trenutek pozabil na nejevoljo, lahkomiseln se je

nasmihal in molčal. Gospod Martin se je igral s tobacnicom in ga zopet strmo motril izpod čela. Pogovor je bil s tem začel v novo smer, besede so letele od vseh strani, vse so bile merjene na Skubina...

Da je cavaliere Zanetti njegov priatelj, s katerim vse dni poseda v mestu. Ali ni bil ta poneveril denarja revežev, ki mu je bil zaupan? Da. Njegovi sorodniki so moralni globoko seči v žep, njihovemu vplivu se mora zahvaliti, da je še postal v bančni službi. Izgubil pa je ugled, izgublje se ga kot garjavega osa, izključen je tudi iz stranke... Skubin se je le nasmihal, kakor se nasmahi lahkoživec, kadar mu naštrevajo ljubezenske pustolov-

ščine, vendar mu je groče blesk gorel v zenicah. Cedermac je neugodno občutil ostro napetost in razdraženost med gošti... Kakor da je to s prejšnjim v tesni zvezi, so omenili tovariša, ki je dobil neko razpisano mesto. Kljub temu, da ga je bil nekdo grdo obrekoval pri politični oblasti, kakor je nenavadno ostro poudaril don Jeremija.

Ob teh besedah je Skubin izgubil na-

smeh, vrgel ostanek cigarete na tla, ga

poteptal in se dvignil, kakor da odhaja. Tedaj je zazvonilo Zdravo Marijo. Po-

mračilo se je bilo, med stene je legla gošta senca; zdelo se je, da v nji trepetajo glasovi zvonov, ki so bučno odmevali z-

radi bližine.

Dvignili so se tudi ostali gostje in glas-

no molili za Potokarjem. Potem niso več sedli.

»Midva imava nekaj časa skupno pot,«

je reklo don Jeremija Cedermacu.

»Ti ostaneš, se je oglašil kurat. «Ti in

Oreovec. Samo za kratek razgovor.«

»O!« je vzkliknil Spanjut. »Skrivnosti?«

»Ne, ne!« je hitel Potokar. »Morda pa tudi,« se je vedro zasmjal.

Spanjut je naglo delal skozi vas. Ce-

dermac in Skubin sta še nekoliko posta-

la v svetlobi, ki je padala skozi okna so-

sednje hiše. Preko pobočj je bila že le-

plačna vročina in venčpart djetoucou

oboleje in umrje.

V Venezueli je malo naših ljudi. Tam se dobró služi, pa njé zdravo za naše ljudi.

Argentina je velika dažela doljenje Amerike; ima zemljé za deset Italij in samó 18 milijonov prebivavcu. Sarce Argentine je veliko mesto Buenos Aires, ki ima skoro 5 milijon ljudi. Po parvi in še buj po zadni vojski je šlo brezstivila naših ljudi služit kruh v to bogato daželo. Raztreseni so po vsej daželi, narvic pa jih je v Buenos Aires; pa tudi v Mendozi in Cordobi jih najdeš. Narbuje srečni so zidarji in maringoni (mizarji). Puno jih je šlo tjé z družino, drugi pa so tam oženili, skoro nobeden od tih se ne bo vrnovn v staro domovino.

V Viktoriji živi Jeremija Podreka z družino, Luis Pason, dva brata Miraz, dva brata Klinjon iz Ščigle, Krucil iz Stupce, Kukovac, Juretič in Skopola iz Mersina, vic Gubanov iz Špetra, Belida iz Barnasa. V Floridi je Marinič Vincenc. V Eva Peronu je Marjo Kjabudini iz Ščigle in Nadaljo Pjerij in Laz z družinami. V Buenos Aires najdeš nekdanjega špjetarskega sindika Karla Jušića, Jožefa Galando, Luisa Pittioni, Décima Mateviča, Pija Kjabudini iz Ščigle. Tam so tudi Taricijo Kudic z Emilijo Visintin iz Ažle, Nadaljo Berginjan iz Ruonca, Kviran Trinko in Danilo Prapotnik iz Dreke, ki živi pri stricu Niciju Krajknu, ki je brdak mehanik. Bevrčer Jezulina ima tam veliko prodajalno (butigo). Luis Matelič od Sv. Ljena, je postav velik in imenit pjevac in pivoje v teatru Colon. Blizu La Plata je Guerin Skrinjar, blizu Tigre Luis Podreka. V Argentini ima Poldo Prapotnik od Trinkov veliko prodajalno od cerjeju. Takuó bi bile potrebne celé bukv za zapisat imena naših ljudi, ki so se udomačili v Argentini. Venčpart, so si zgradili lepe hišice in se ne bojo vic povarnili damu.

V Argentini ne manka djela, posebno za kuméte, se dobró živí, pa se ne obogačuje takólahkó. Pardjela se puno, prodá se dobró kup, kar pa je za kupit je vse dragó, kier tam je malo industrije in blagó pride od drugod. V Argentino najdeš tudi kaduor želi puno paršparat za poščat al parnest damu, za kupit kmetije dol na laškim, ampak le kaduor misli tam ostanet za njim.

Kalijeva gnojila

Kalijeva umetna gnojila prodajajo na vladno v obliki soli. Velikost njihovih zrn in pa barva sta lahko različni. Omeniti je treba še, da so kalijeve soli običajno bolj suhe nego kuhinjska ali živinska sol ker ne vsrkavajo tako močno vlage vase.

Kalijeva sol vsebuje 45 do 50% kalijevega okisa, največ v obliki karbonata. Trosimo jo 1 do tri stote na hektar.

S kalijivo soljo bi morali gnojiti vsem rastlinam, ker je kalij važen za vse. Posebno vlogo pa igra pri krompirju in deteli, kjer bi ga morali vsekakor uporabljati, zlasti pri krompirju. Kalijeva gnojila trosimo vedno pred setvijo, drugače škodijo semenu, ker ovirajo kaljenje. Kalijeva sol na boj v zemlji vsaj 14 dni pred setvijo. Važno je omeniti še, da se kalij v zemlji spaja z apnom. Zato moramo paziti, da zemlji ne primanjkuje te snovi.

Gnojenje s kalijevim soljem je pri nas nujno potrebno, posebno pri vseh onih rastlinah, ki nam dajejo sad pod zemljijo, to je, pri gomolnjicah. Kalijeve soli ne bi smeli pozabiti trositi po deteliščih in travnikih.

Od ostalih kalijevih gnojil poznamo še kalijev sulfat z 48 do 52% kalijevega okisa in pa kalijev klorid z 50 do 52% kalijevega okisa, ki ga radi klor na vladno uporabljamo le za sladkorno ali krmsko peso ter krmsko koruzo, in še to le, ako so ti pridelki v lahih zemljah. Vsekakor pa bomo trosili za krompir kalijski sulfat, ker nam da pri tej rastlini najboljši uspeh izmed vseh kalijevih gnojil.

ZA NASE gospodinje

Koristni nasveti

BENCIN (čisti) je dobro čistilno sredstvo za odstranjevanje mastnih madežev. Ker ne razkraja barv, ga uporabljamo zlasti za čiščenje občutljivega blaga. Se bolje in lepše odstranjujemo z njim madeže, če ga prej segremo v vroči vodi. Pri tem pa moramo paziti, da ni nikjer v bližini odprtega ognja.

CINASTO POSODO očistite z vročo milnico in krtačo ali pa s kredo in špiritem. Na koncu posodo še opremo z vročo vodo in jo obrišemo s plateneno krpou.

ČEVLJE IZ BLAGA najlepše očistite, če jih skradači z milnico ali z razredčenim salmijakovim cvetom (na 10 delov vode vzemite 3 dele salmijakovega cveta), na koncu pa jih sperite še s čisto vodo.

DEŽNIK sušite vedno na pol odprt, tako da stoji s kljuko na tleh. V omaro ga položite nezvitega in s kljuko navzdol.

DUH PO RIBAH odstranite z jedilnega pribora, če ga takoj zdrgnete z mešanico luga in pepela. Pokromam jedilni pribor lahko čistite tudi z limonovim olupkom.

FOTOGRAFIJE najlepše očistite z ovato, ki jo namečite v špirit.

HRIPAVOSTI se najhitreje iznebite, če grgrate slano vodo ali 1,5% vodikov preoksid, prav tako pa tudi pomaga vročo mleko z medom.

JAJCA, ki so zmrznila, odtajate tako, da jih položite za eno uro v vodo, v katero vržete peščico soli.

KLOBUK, ki je preozek, razširite tako, da ga raztegnete z rokami nad soparo.



Spolnitezv starih vinogradov

Velika napaka je, če naši vinogradniki svoje — bodisi iz enega ali drugega vzroka razredcene — vinograde spolnjujejo z enoletnimi cepljenkami. Ta način spolnjevanja ni primeren, kajti v starini posajene enoletne cepljenke nimajo pogojev za nadaljnji razvoj: duši jih starejše trsje. Nanovo posajene trte se nikdar ne bo razvilo do te moči, da bo dolal sebe to, kar bi moglo dati.

Vinograde obnavljamo z grobnicami. Trto matico, ki pride za grobljanje v poštov v prejšnjem letu dobro negujemo, da razvije močne rozge. So primeri, ko potrebujemo od enega matičnega trsa za grobljanje dve rozgi, da lahko izpolnimo prazna mesta. V takem primeru pogremo ves matični les tako, da nadomesti ena rozga matično trto, dve rozgi pa razpeljemo, odnosno pogremo na mesto, kjer nam je prej stojeci trs odpovedal. Začasno se tako iz matične korenine hrani trije trsi. Pri razpeljavanju trsov

pazimo na to, da so grebenice razpeljane v vrsto tako, da ne bodo oviralne obdelovanja. Način grobljanja je vinogradnikom poznani, ker so svoj čas na splošno stare vinograde tako obnavljali.

Za spolnjevanje starih vinogradov je priporočljivo edino ta način. Prejšnji trs v tem primeru rodil najprej, grobano enoletne rozge pa nam rodijo že v nasled-

njem letu. V tem času so grobanice pograle lastne korenine. Naslednje leto jih odrežemo od matičnega trsa tako, da postanejo samostojne. Prednost take obnove ne smo, da ni treba nabaviti dragih cepljenk, nego je posebno korist v tem, da ostane med starejšim trsje in podsjenkami ravnotežje. Poleg tega je čas za grobljanje takrat, ko nimamo v vinogradu in v ostalem gospodarstvu posebnih nujnih del. Grobamo namreč v vseh zimskih mesecih, aka je za to vreme primerno.

Pripust, pojanie, brejost in uporabnost domačih živali za pleme

Vrsta živali	Prvič pri-pustimo v mesecu	Pojanje traja dni	Brejost		Uporabnost za pleme let
			traja dni	povprečno	
Kobilka	24—36	1—3	328—345	335	15—25
Krava	16—30	1—1,5	280—290	285	10—16
Svinja	8—18	1—3	114—117	116	5—7
Ovca	8—18	1—1,5	114—154	150	7—12
Koza	8—18	2—3	114—154	150	7—12
Zajka	7—10	1—2	29—31	30	2—3
Psica	8—9	9—20	59—67	63	8—10
Mačka	7—12	7—14	55—65	60	8—10

Perutnina	Začne nesti, ko je stara mesecev	Znese letno jajc	Za valjenje potrebuje		Uporabnost za pleme let
			dni	povprečno	
Gos	10—12	15—25	28—32	30	4—8
Raca	9—10	60—120	26—30	28	3—5
Pura	9—12	12—30	27—31	29	4—6
Kokoš	6—9	80—300	20—22	21	2—3
Golobica	6—8	8—12	17—19	18	6—7

Kako prepojimo trtne kole

Samo sveže kole od pomladne sečnje prepajamo s 5% raztopino modre galice (brez apna) v leseni posodi, ne v železni ali betonski posodi, najbolj uspešno po možnosti na soncu in ob suhem vetruskoz kak teden. Postavljen v približno dve pedi globoko tekočino se kolje z vrha susi in vrskava galično raztopino, kar se vidi na lesu po modrozeleni barvi. Ko raztopina prileže vsaj do polovice kolje, je kolje prepojeno. V posodo postavimo novo itd. Tako prepojeno kolje se mora čez leto presušiti, šele potem ga rabimo za kolitev. Mnogi so prepajali kolje z modro galico brez ugodnega učinka, ker tega niso upoštevali. Zagano kolje splohi na takšno prepajanje. Preostala raztopina, ustrezno razredčena, lahko služi za napravo škrpiva proti peronospori.

Samo že dobro presušeno kolje prepajamo v kotlu z vrelim karboinem ali z

vrelim premogovnim katranom: les potopljen približno 50 cm globoko v eno ali drugo prepojilo, kuhamo v karboinem približno 2 uri, v katranu pa od 3 do 4 ure. Smrad karboineja se dolgo drži kolja, ki ga za rodno trsje smemo uporabljati šele čez leto dni, da nam ne osmradi tudi branja. S katranom prepojeno kolje je za rabo, ko se je prepojilo dovolj osušilo.

Medtem ko so našeti trije načini prepajanja kolja izvrsljivi za vsakogar, spada kianiziranje zaenkrat kot najuspešnejši način prepajanja samo v področje industrije. Prav v vseh primerih pa velja: Rabiti osušeno kolje, prepojeno ali neprepojeno, ki si ga pripravite že letos za prihodnje leto.

Odgovorni urednik: *Tedoldi Vojmir*
Tisk: *Tiskarna L. Lucchesi - Gorica*

videzu zagrenjen in jezen. Ali mu ni bila po poslednjih Morandinijevih besedah stopila solza v oči? Iz sramu ali onemogočila srda? Cedermaca je ganila. Bil je takega stvarjenja, da je težko gledal kakega človeka v vsej njegovi ponizanosti. Saj morda ni slab, le tako nepreračunljiv. Da bi se do konca zresnil in pogledal vase!

»Midva imava vsak svojo pot. Pa se kaj oglasi.«

»Bom.«

»Saj se ne boš.«

Skubin je molče odšel med hišami. Cedermac je nekaj trenutkov gledal za njim. Ko mu je izginil izpred oči, je zganil z rameni, nato je s sklonjeno glavo krenil proti Vrsniku.

*

Gospod Martin se je potr vratil domov, zlepa ni bil tako nezadovoljen sam s seboj. Vso pot, ki jo je sam samcat prehodil skozi temo, se je mučil v svoji občutljivosti. Po tisti polovici pridige ga sodijo? Zdelo se mu je ponizevalno, da bi jim navajal svoje nagibe, jim povedal, kaj je sklenil pri sebi. Želja, da bi v odkritem razgovoru našel opore, se mu ni izpolnila. No, saj je razumel, vprič Skubina, ki mu ne zaupajo, niso marali predaleč. Pa saj tudi njemu ne zaupajo. Potokar je pridržal Morandinija in Orehotca, njega je prezrl. Zaradi njegove pol

pridige? Zaradi njegovih zvez s Skubinom? Zaman je stikal za jasnim odgovorom.

Zalilo ga je v dno duše.

Občutil se je grenko osamjenega, še nikoli tako kot ta trenutek. Zažejalo ga je, da bi se na koga oslonil in se mu vsaj malo razodel. Če bi ne bila noč in bi mati ne bila tako daleč, bi odšel naravnost k nji... Ne, ne! Saj bi jo samo preplašil.

Bil je že pred cerkvijo, ko je opazil nekoga, ki je prihajal do kapeljnice. Bil je tako zaverovan v svoje misli, da mu je le kot iz sanj odgovoril na pozdrav. Ze je bil mimo njega, ko se je ustavil in se v gostem mraku ozrl za njim. Kdo? Zef Klinjon?

Ni odšel v izbo kakor ponavadi, stopil je naravnost v kuhinjo. Katina je sedela za mizo in brala; dvignila se je in malce zmedena obstala pred njim.

»Ali je bil Zef tu?«

»D-da.«

»Ob tejuri? Kaj je hotel?«

»Po tebi je vprašal.«

»Po meni je vprašal? Pa je šel mimo in nobene ni rekel.«

Katina je skomizgnila z rameni in se obrnila k ognjišču. Cedermac se ni dlebil z mislio na Žefja; vprašanja, ki so ga trapila vso pot, je še nadalje mozgal v sebi.

»Ne bom večerjal,« je spregovoril. »Ne pripravljaj! Ni sem potreben. Kave mi

daj! Ne, rajš mi daj vina!« In se je zopet popravil: »Ne, kave! Skodelico kave.«

Sestra ga je začudena pogledala. Kaj mu je?

»Ali naj ti ponesem v izbo?«

»Ne. Tja mi postavi! Na mizo.«

Odkar je bila mati odšla od hiše, se je le poredko zadrževal v kuhinji. Ta večer pa mu ni bilo do samote; bal se je je. Hotelo se mu je bližine kake duše, pa čeprav je to Katina. Z rokami v žepih je hodil po prostoru, naredil nekaj korakov, že je trčil v okajeno steno. Bilo mu je, kakor da se lovi s svojo senco, ki mu je uhajala pod nizki strop.

Katina mu je postavila kavo na mizo in zopet sedla. Cedermac se je ustavil, srebrnil poizrek in se zazril v sestro.

»Kaj pravijo ljudje?«

»Kako — kaj pravijo?«

»Tako. Zaradi pridige. Zaradi molitve.«

»Zadovoljni so. Pa lepše je bilo prej.«

S sestro se nikoli ni razgovarjal o zadevah, ki so se tikale njegovih stvari in dušnega pastirstva. Kljub štiridesetim letom se mu je zdela še vsa otroška, še prav takna majčkena delčka kot takrat, ko je bila prišla k hiši. Sedaj po se mu je v goresi želji, da se s kom pogovori, nenačoma zazdela odrasla in zrela ženska. Pa saj bi se bil tisti večer razgovarjal tudi z otrokom.

»Še bo